

ВЛАСЕНКО В.М.

УКРАЇНСЬКИЙ РЕСПУБЛІКАНСЬКО-ДЕМОКРАТИЧНИЙ КЛУБ У ПРАЗІ Й ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ

Висвітлюються невідомі сторінки з життя українського поета Олександра Олеса у Чехо-Словацькій республіці, показана роль Українського республікансько-демократичного клубу в Празі у справі відзначення 50-літнього ювілею поета, співпраця О.Олеса з УРДК.

Олександр Олесь (Олександр Іванович Кандиба) - знакова постать в українській культурі першої половини ХХ ст. Його поезія справила великий вплив на творчість багатьох вітчизняних авторів красного письменства. Незаперечним був авторитет поета серед мистецької еліти української еміграції міжвоєнного періоду.

У 20-ті рр. ХХ ст. в радянській Україні життя і творчість поета привертало увагу дослідників-літературознавців¹, проте увага приділялася більше ліриці дореволюційного періоду та його творчим пошукам буремного 1917 р. Наступні три десятиліття ім'я великого лірика майже зникає зі сторінок радянських літературознавчих часописів, підручників з української літератури. Навпаки, серед української мистецької еміграції було чимало людей, які присвятили свої праці поетичному доробку Олександра Івановича². Особливо багато праць щодо творчості поета з'являлося в емігрантських виданнях та часописах Західної України у зв'язку з життєвими і творчими ювілеями Олеса³.

В радянську Україну повернення поезії видатного лірика відбулося за часів "відлиги" і було пов'язане з іменем Максима Рильського, який наприкінці 50-х рр. вперше в радянський час подав об'єктивну оцінку творчості поета⁴. Потім до вивчення творчості О.І.Кандиби прилучилися і тогочасні радянські літературознавці⁵. Студії життєвого шляху і поезії Олеса продовжувалися і в 60-70-ті рр.⁶, проте в них не йшлося про еміграційний період життя поета.

У добу "перебудови" знову посилюється інтерес до постаті О.Олеса⁷. Відтоді вже друге десятиліття поспіль його поетичний доробок прискіпливо вивчається вітчизняними дослідниками. Публікуються твори поета⁸, мемуарна література⁹, монографії¹⁰, виходять збірники наукових праць¹¹, брошури¹², присвячені його поезії. Лише в незалежній Україні з'явилося декілька дисертаційних досліджень щодо різних сторін поезії великого лірика¹³, в тому числі і про архіви О.Олеса емігрантського періоду¹⁴, численні статті у фахових виданнях¹⁵. Не полишали студій щодо творчості знаного поета і дослідники української діаспори¹⁶. Проте, незважаючи на значний доробок вітчизняних дослідників життя та творчості поета, окремі сторінки його емігрантського періоду і сьогодні залишаються невідомими не тільки широкому загалу, але і науковцям.

Власенко Валерій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії Сумського державного університету.

У Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України зберігаються документи і матеріали окремих емігрантських громадсько-політичних організацій, які прилучилися до відзначення 50-літнього ювілею Олександра Олеся. Одним з ініціаторів проведення святкових заходів виступив Український республікансько-демократичний клуб (УРДК) у Празі. Тому автор ставить собі за мету показати роль цієї поважної організації у підготовці та забезпеченні святкування Олесевого ювілею.

Український республікансько-демократичний клуб виник наприкінці 1925 р. у Празі з ініціативи відомих діячів Української революції 1917-1921 рр. та політичної еміграції міжвоєнного періоду. Статут клубу підписали професори О.Білецький, К.Лоський, О.Лотоцький, О.Шульгин, доцент А.Яковлів. Установчі збори організації відбулися 21 грудня 1925 р. Очолювали клуб професори Олександр Лотоцький (1925-1928), Кость Мацієвич (1928-1931), Максим Славінський (з 1931)¹⁷.

Головним завданням УРДК було здійснення культурно-освітньої діяльності як для своїх членів, так і широкого загалу української еміграції. Організація влаштовувала збори у формі академій, на яких виголошувалися доповіді, подавалися реферати, присвячені національним святам, відомим подіям чи особам переважно періоду українського державотворення 1917-1921 рр. Це - Шевченківське свято, ювілей І.Франка, проголошення Українською Народною Республікою незалежності (IV Універсалу), Акту Злуки УНР і ЗУНР, 10-річчя перебування українців в еміграції, 10 років існування Чехо-Словацької Республіки (ЧСР), 80-річний ювілей першого Президента ЧСР Т.Масарика, 40-ліття літературної діяльності О.Кобилянської, роковини вбивства Симона Петлюри, пам'яті М.Галушинського, М.Грушевського, М.Левицького, Є.Чикаленка, П.Холодного та інш. Між іншим, О.Олесь входив до складу спільного (за участю Українського республікансько-демократичного клубу у Празі, Українського громадського комітету в ЧСР, українських політичних партій і громадських організацій еміграції) ювілейного комітету щодо відзначення 80-річчя з дня народження Томаша Масарика¹⁸.

Другою формою публічних заходів УРДК були так звані сходи́ни, під час яких виголошувалися доповіді, присвячені важливим питанням суспільно-політичного і культурного життя еміграції, міжнародного становища, ситуації в УСРР тощо. Наприклад, у квітні 1926 р. на сходинах були зачитані реферати О.Лотоцького *"Реєміграція"* та *"Релігійне питання на Україні"*, О.Шульгина *"Завдання еміграції"*, М.Славінського *"Держава і партія"*, К.Мацієвича *"Земельна справа на Україні"*¹⁹. У 1927 р. були влаштовані літературні сходи́ни, на яких читалися нові твори О.Олеся²⁰. У Клубі виступали і чеські прихильники українського руху професори Я.Бідло, Лом, В.Хорват.

Третьою формою заходів УРДК були вечірки - літературно-музичні вечори, концерти, зустрічі з митцями тощо. При Клубі діяла літературно-артистична комісія, до якої, зокрема, входили поет Є.Маланюк та З.Мірна. Завдяки цій комісії у Клубі виступали Український академічний хор на чолі з П.Щуровською-Россіневич, Н.Дорошенко, В.Ємець, Д.Левицький, С.Нагірна, М.Садовський, брати Самойловичі, Р.Сімович, О.Стефанович,

М.Теліга та інш. У березні 1928 р. літературний відділ Клубу організував зустріч з такими митцями, як О.Стефанович та О.Олесь, які декламували свої твори²¹. За період з 1 січня 1926 р. до 1 січня 1936 р. були влаштовані 41 академія і 83 сходи, на яких виголошено 203 доповіді, та 9 вечірок²².

Іншим важливим завданням УРДК була справа працевлаштування українських емігрантів, особливо випускників українських вищих шкіл у ЧСР, надання їм віз та позик для переїзду в інші країни. Цією справою у Клубі займалося бюро праці, яке тривалий час очолював К.Мацієвич. У період з 1927 р., коли виникло бюро, до 1 січня 1936 р. цей структурний підрозділ Клубу допоміг 318 особам, в тому числі 25 надано позики, 179 - візи, 114 - здобуто посади²³. Більшість тих, хто шукав роботу за межами ЧСР, прямували здебільшого до Польщі, а також до Бельгії, Румунії, Франції та США. З-поміж тих, кому надали тимчасові візи до Польщі у 1929 р., були Олег Ольжич (Кандиба) - син О.Олесь, Є.Маланюк²⁴.

Український республікансько-демократичний клуб не залишився осторонь і справи відзначення 50-річчя Олександра Олесь. На засіданні управи Клубу, що відбулося 30 листопада 1928 р., заступник голови управи П.Феденко запропонував влаштувати святкування ювілею поета. Тоді ж з ініціативи Костя Мацієвича (голова управи) для організації свята була створена комісія у складі Б.Бутовського, А.Губенка, Є.Маланюка, З.Мірної та П.Феденка²⁵.

Проте влаштування свята виявилось справою непростою. При зустрічі П.Феденка з поетом з'ясувалося, що Олександр Іванович з особистих міркувань та через матеріальну скруту відмовляється публічно відзначати свій ювілей. До того ж його друковані твори можуть найближчим часом бути продані на макулатуру, оскільки не вистачає коштів заплатити за помешкання під склад книжок. Тому 7 грудня 1928 р. управа УРДК вирішила з'ясувати суму (10 тис. чеських крон - *В.В.*), необхідну для сплати боргу, взяти на себе ініціативу у справі збору коштів на цю ціль і опікування складом, зібрати гроші по підписному листу для піднесення ювілейного дару поету та по можливості звернутися до чеського Міністерства закордонних справ за допомогою²⁶. А 9 грудня за цим підписним листом було зібрано 821 чеська крона, причому розмір внесків коливався від 1 до 100 крон. Найбільшими жертводавцями були А.Лівицький (100 крон), О.Лотоцький, М.Ковальський, К.Мацієвич, В.Прокопович, О.Шульгин, генерал В.Сальський (по 50 крон кожний)²⁷.

В середині січня 1929 р. зусиллями Б.Бутовського та П.Феденка вдалося домовитися з фірмою Шенкера про відстрочку сплати боргу О.Олесь на два місяці. Вже в лютому було зібрано 440 чеських крон, надрукована у паризькому журналі *"Тризуб"* відозва із закликом зібрати кошти на ювілейний подарунок поету. Управа Клубу запропонувала В.Приходьку написати статтю про О.Олесь для *"Канадійського вісника"* з метою залучення до цієї справи й українців Америки, надіслати міністру закордонних справ ЧСР Крофту меморандум з пропозицією надати позику для викупу книжок поета у фірми Шенкера²⁸.

У березні до справи збору коштів на ювілейний дар О.Олесью прилучилися Генеральна Рада у Франції та Український Центральний Комітет у Польщі. Управа Клубу вирішила на власні кошти придбати поету

радянське видання його творів²⁹. Невдовзі фірма Шенкера повідомила, що в разі несплати боргу за книжки до 15 квітня 1929 р., вона буде вважати їх своєю власністю. Управа УРДК уповноважила К.Мацієвича терміново зустрітися з Крофтом для виділення Клубу відповідних коштів. Проте тоді справа не була реалізована. Тому голова управи звернувся до своїх польських колег з метою полагодження справи боргу урядом Польщі. Дещо зрушилася справа збору коштів на подарунок поету. Гроші, хоча і невеликі, почали надходити від різних українських громад з Румунії, Франції, Польщі, Галичини³⁰. На середину літа 1929 р. на ювілейний дар О.Олесю було зібрано 3207 чеських крон³¹.

Чимало зусиль до збору коштів на ювілей поета доклав голова управи Клубу Кость Мацієвич. Перебуваючи вже декілька років у Чехо-Словаччині, він не поривав зв'язків з українськими емігрантами у Румунії, оскільки тривалий час був там головою Надзвичайної дипломатичної місії УНР, Українського товариства прихильників Ліги Націй, Українського громадсько-допомогового комітету. Тому не дивно, що на початку листопада 1929 р. на ювілейний дар О.Олесю надійшли кошти сумою 928 чеських крон³². Це найбільший внесок серед українських громад різних країн.

Всього на дар Олесю було зібрано понад 4101 чеських крон, в тому числі від українців з Парижа надійшло 270 крон, з Шалету (Франція) через пана Бацуцу - 260, з Оденлятіш через Українську громаду - 228, від персоналу Українського високого педагогічного інституту ім. Драгоманова у Празі - 180, О.Труби-Біднової - 25, українців у Римі через Є.Онацького - 68,19, українців у Берліні через Ю.Зеленевську - 800, за підписними листами УРДК від членів Клубу та інших українців у ЧСР - 821, від персоналу Української господарської академії в Подєбрадах через К.Безкровного - 351, Українського громадсько-допомогового комітету у Бухаресті через полковника Г.Порохівського - 168 крон, Українського жіночого союзу у Румунії через Н.Трепке - 100, українців Бессарабії через журналіста Д.Геродота - 120, буковинських українців через доктора філософії Д.Майер-Міхальського - 540, українців Канади через генерала Г.Сікевича - 170 крон³³.

29 квітня 1930 р. на засіданні управи Клубу було вирішено влаштувати товариські сходи для вручення О.Олесю ювілейного дару у червні того ж року. Було запропоновано запросити на них не тільки своїх членів, але і жертводавців, почесних гостей, представників Українського жіночого союзу, Українського національного об'єднання, Товариства "Книголюб", організувати музичну частину за участю пані Ліндфорс, професора В.Барвінського та Д.Лівицького, влаштувати промову професорів Р.Сімовича або О.Колесси про значення О.Олеся в українській поезії. З метою відшкодування певних витрат на влаштування свята встановлювалася вхідна плата у 6 крон з особи³⁴.

У червні 1930 р. святкові заходи відбулися. Олександр Івановичу було подаровано золотий годинник, золотий ювілейний жетон у національному стилі із золотим ланцюжком, папку з вітальним адресом, рушник, оздоблений українською вишивкою, квіти на загальну суму 2895 крон. На лікування О.Олесю передали 600 крон. Решта коштів використана на влаштування вечірки та поштові витрати. Крім того, 294 крони асигнувалося на видання збірки творів поета³⁵. Розпис витрат був опублікований у паризькому "Тризубі".

Справа з виданням збірки поезій тривала ще протягом року. У травні 1931 р. Зінаїда Мірна запропонувала ще майже 300 крон використати для закупівлі нововиданих поезій О.Олесь і пожертвувати їх українським бібліотекам ЧСР та інших країн. Проте управа Клубу вирішила дотримуватися свого рішення від 30 червня минулого року про видання бібліофільського збірника нових творів поета. 8 червня 1931 р. управа вирішила видати за кошти Клубу збірку у 8-10 сторінок, яка б містила переважно нові, ніде не надруковані твори накладом у 100 примірників, причому кожен з них повинен бути власноруч підписаний поетом. Управа Клубу через П.Зленка розпочала переговори з автором щодо умов авторського гонорару, який не повинен був перевищувати 25% продажної ціни³⁶. У листопаді того ж року К.Мацієвич вів переговори з О.Олесем про видання бібліофільського збірника накладом не більше 100 примірників. Зауважимо, що 8 червня 1931 р. за пропозицією К.Мацієвича Олега Ольжича (Кандибу) було прийнято референтом до бюро праці Клубу.

Отже, у справі влаштування 50-річного ювілею відомого українського поета Олександра Олесь важливу роль відіграв Український республікансько-демократичний клуб у Празі, який не тільки матеріально, але й організаційно сприяв реалізації цього заходу. Завдяки його зусиллям було ліквідовано борг поета, залучено до цієї справи представників української еміграції з різних країн Європи і Північної Америки, видано збірку нових творів знаного лірика. Значну роль у цих заходах відіграв тодішній голова управи Клубу Кость Мацієвич. Зі свого боку, О.Олесь брав участь у літературних і громадських акціях, організованих УРДК.

¹Пилипенко С. Олесь на чужині // Вісті ВУЦВК. - Х., 1923. - Ч.12; У.К. О.Олесь, "Перезва" // Комуніст. - Х., 1924. - 10 січня; Якубовський Б. Сім років // Жовтневий збірник. - Х., 1924. - С.87-103; Филипович П. О.Олесь // Олесь О. Вибрані твори. - К., 1925. - С.І-XLVII; Савченко Я. О.Олесь, "Вибрані твори" // Життя і революція. - Х., 1925. - Кн.10; Зеров М. Поезія Олесь та спроба її нового трактування // До джерел: історико-літературні та критичні статті. Збірник. - К., 1926; Шамрай А. Українська література. - Х., 1928 та інші.

²С-кий М. В.Валентин, "Перезва" // Воля України. - Відень, 1921. - 5 грудня; М[аланюк] Є. Свято О.Олесь // Веселка. - Каліш, 1923. - Ч.11-12. - С.51-53; Грушевський М. Поезія Олесь // Олесь О. Вибір поезій (1903-1923). - Прага, 1923. - С.І-XVI; Киянин. О.Олесь (1878-1928) // Вільне козацтво. - Прага, 1928. - 25 грудня; Найбільший з живучих поетів України // Нова зоря. - Львів, 1929. - 10 лютого; Рудницький М. О.Олесь // Від Мирного до Хвильового. - Львів, 1936. - С.318-324; Костюк Г. О.Олесь і підсоветська критика // Наші дні. - Львів, 1944. - Ч.2 та інші.

³Білецький Л. О.Олесь (з нагоди 20-літнього ювілею) // Нова Україна. - Прага, 1923. - Ч.12. - С.1-9; Миропільський [Зайкін] В. О.Олесь. З приводу 30-ліття його літературної творчості (1903-1933) // Дзвони. - Львів, 1933. - Ч.1. - С.24-33; Новиченко [Неврий] М. Поезія О.Олесь (з нагоди 40-літнього ювілею літературної творчості) // Наші дні. - Львів, 1944. - Ч.12. - С.2-3 та інші.

⁴Рильський М. Поезія О.Олесь // Літературна газета. - К., 1957. - №90; Він же. Поезія О.Олесь // Олесь Олександр Іванович. Вибране / Упоряд. О.Бабишкін, Б.Буряк, Ю.Мельничук. - К.: Рад. письменник, 1958. - 519 с.

⁵Бабишкін О. О.Олесь // Радянське літературознавство. - К., 1958. - №1. - С.88-105; Незвідський А. Поезія О.Олесь // Література в школі. - К., 1958. - №3. - С.18-26.

⁶Петров Г. Де народився О.Олесь? // Прапор. - Х., 1967. - №7. - С.89-93; Яременко В. Вогненна журба поета // Олесь О. Твори. - К.: Молодь, 1971. - С.5-28; Олесь О. (Кандиба О.І.) // Український письменник: біобібліографічний словник: У 5 т. - Т.3. Дожовтневий період (XIX - поч. XX ст.). - К.: Держлітвидав, 1963. - С.46-57; Історія української літератури: У 8 т. - К., 1968. - Т.5. - С.405-412; Олесь О. // Краткая литературная энциклопедия. - М., 1968. - Т.5. - С.420; Крижанівський С. Належить рідному народові // Літературна Україна. - К., 1978. - 5 грудня; Бабишкін О.К. О.Олесь // Украинская советская энциклопедия: У 12 т. - К.: Главная редакция Украинской советской энциклопедии, 1982. - Т.7. - С.479 та інші.

⁷Неврлий М. Журба і радість. Спогад про О.Олеся // Україна. - К., 1987. - №31. - С.17-20; №32. - С.10-11; Жулинський М. О.Олеся // Літературна Україна. - К., 1988. - №48. - С.6; Бабишин О. З журбою радість обнялась // Сільські вісті. - К., 1988. - 4 грудня; Радішевський Р. На терезах життя // Культура і життя. - К., 1988. - 4 грудня; Колесник Н.С. "Гіркий був келих життєвий..." // Українське літературознавство: Республіканський міжвідомчий наук. зб. - Вип.55. - Львів: Світ, 1990. - С.37-43 та інш.

⁸Олеся О. Чари ночі: Лірика / Упорядник В.В.Яременко. - К.: Рад. письменник, 1989. - 215 с.; Олеся Олександр. Твори: У 2 т. / Упорядник, автор передмови і приміток Р.П.Радішевський. - К.: Дніпро, 1990.

⁹Поет з душею вогняною. Олександр Олеся у спогадах, листах і матеріалах / Упорядкування, передмова та примітки І.М.Лисенка. - К.: Дніпро; Нью-Йорк-Київ-Львів: Вид-во М.П.Коць, 1999. - 221 с.; Петров Г.Т. Рідний берег поета. Статті про Олександра Олеся. - Суми: МЦ "Собор", 1997. - 56 с.

¹⁰Неврлий Микола. Олександр Олеся: Життя і творчість / Асоціація українців Словаччини. - К.: Дніпро, 1994. - 173 с.; Пархомик Р.Я. По дорозі в казку українського модернізму. - Запоріжжя: Дике поле, 1996. - 128 с.

¹¹Олександр Олеся. Творча спадщина і сучасність. Зб. наук. праць. - Суми: Вид-во "Козацький вал", 1999. - 308 с.; Літературні читання, присвячені 125-річчю від дня народження Олександра Олеся. Зб. матеріалів. - Суми: СДПУ ім.А.С.Макаренка, 2004. - 50 с.

¹²Яременко В.В. Трагічний оптимізм: Літературний портрет Олександра Олеся. - К.: Веселка, 2003. - 40 с.

¹³Олійник О.І. Початки символізму в українській драматургії (на матеріалах творчості О.Олеся та С.Черкасенка): Автореф. дис... канд. філол. наук. - К.: Ін-т літератури ім.Т.Г.Шевченка, 1994. - 19 с.; Сидоренко О.М. Епітет у поетичній мові Олександра Олеся (семантика і функції): Автореф. дис... канд. філол. наук. - К.: Київ. ун-т ім.Тараса Шевченка, 1994. - 18 с.; Тхорук Р.Л. Особливості поетики премодерністського віршу початку ХХ ст.: рання лірика Олександра Олеся: Автореф. дис... канд. філол. наук. - К.: Київ. ун-т ім.Тараса Шевченка, 1996. - 12 с.; Чернова І.В. Міфопоетика творчості Олександра Олеся: Автореф. дис... канд. філол. наук. - К.: Запорізький держ. ун-т, 1999. - 18 с.; Таран О.С. Семантика символів природи в поезіях Олександра Олеся: Лінгвопоетичний та етнокультурний аспекти: - Х.: Харків. держ. пед. ун-т ім.Г.С.Сковороди, 2001. - 20 с.; Буркут К.С. Зіставно-порівняльна характеристика словесно-образних систем О.Олеся, П.Тичини, М.Рильського: Автореф. дис... канд. філол. наук. - К.: Ін-т мовознавства ім.О.О.Потебні, 2003. - 16 с.

¹⁴Лисенко Н.І. Архів О.Олеся еміграційного періоду: Автореф. дис... канд. філол. наук. - К.: Ін-т літератури ім.Т.Г.Шевченка, 2001. - 16 с.

¹⁵Лисенко Н. Поет, учений, борець // Дивослово. - К., 1998. - №8. - С.55-62; Вона ж. З еміграційного архіву О.Олеся // Хроніка 2000. - К., 1999. - Вип.29-30. - С.232-242; Вона ж. "Для мене довгих літ нема, але пісень... Пісень без краю" (з останніх записників О.Олеся) // Київська старовина. - 1999. - №6. - С.51-69; Власенко В. Олександр Олеся й Український вільний університет // Олександр Олеся. Творча спадщина і сучасність. Зб. наук. праць. - Суми, 1999. - С.181-186; Лисенко Н. З епістолярію О.Олеся (еміграційний період) // Слово і час. - К., 2000. - №10. - С.51-69; Радішевський Р. Феномен Олександра Олеся // Літературна Україна. - К., 2000. - 9 березня. - С.6; Жулинський М. Олександр Олеся (1878-1944) // Жулинський М. Слово і доля. - К., 2002. - С.215-228; П'ятаченко С. Проблема митця у "непатріотичних" п'єсах Олександра Олеся // Українська мова і література в школі. - К., 2005. - №8. - С.54-56 та інш.

¹⁶Сірий [Тищенко] Ю. З моїх зустрічей. О.Олеся і Г.Чупринка // Літературно-науковий збірник. - Ганновер, 1947. - Ч.2. - С.78-86; Лащенко Г. Поетичний шлях поета // Пороги. - Буенос-Айрес, 1956. - Ч.72-75. - С.27-35; Неврлий М. З неопублікованих і цензурою не скалічених віршів Олеся // Дукля. - Пряшів, 1969. - Ч.2. - С.56-59; Мушинка М. Олеся зблизка // Там само. - Ч.4. - С.64-67; Бажанський М. Ольжич і його батьки. - Детройт, 1986; Костюк Г. О.Олеся і радянська критика 20-х років // Костюк Г. Літературно-мистецькі перехрестя (паралелі). - Вашингтон - К., 2002. - С.87-104 та інш.

¹⁷Наріжний Симон. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919-1939 (матеріали, зібрані С.Наріжним до частини другої). - К.: Вид-во ім.Олени Теліги, 1999. - С.86.

¹⁸Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. - Ф.4376. - Оп.1. - Спр.4. - Арк.4зв.

¹⁹Там само. - Спр.3. - Арк.17.

²⁰Там само. - Спр.2. - Арк.171зв.

²¹Там само. - Арк.128зв.

²²Там само. - Арк.22.

²³Там само. - Арк.25.

²⁴Там само. - Спр.11. - Арк.15.

- ²⁵Там само. - Спр.3. - Арк.94.
²⁶Там само. - Арк.96.
²⁷Там само. - Спр.6. - Арк.20-20зв.
²⁸Там само. - Спр.3. - Арк.123.
²⁹Там само. - Арк.125.
³⁰Там само. - Арк.146-155.
³¹Там само. - Арк.156.
³²Там само. - Спр.6. - Арк.12.
³³Там само. - Спр.5. - Арк.58зв.
³⁴Там само. - Спр.4. - 7зв.
³⁵Там само. - Спр.5. - Арк.59.
³⁶Там само. - Спр.4. - Арк.25зв.

The unknown facts of the life of Ukrainian poet Olexandr Oles' in Checho-Slovakia Republic are viewed, the role of Ukrainian Republic Democratic Club (URDC) in Prague in the case of the poet's 50-year anniversary celebration and Oles'cowork with URDC are shown.

Отримано 30.11.2006.

ФОТОАРХІВ

**Розкопки давньоруського м. Вир. Праворуч керівник експедиції В.А.Богусевич. 1958 р.
Фонди Сумського краєзнавчого музею. Публікується вперше**